

Kapittel 1: KRISTNINGA

A) Repetisjonsspørsmål

- A-1) Nemn eit par vesentlege skilnader mellom den gamle norrøne moralen og den kristne.
- A-2) Nemn nokre ulike måtar som kristendommen kom til Noreg på.
- A-3) Kven var Ottar frå Hålogaland?
- A-4) Kvar ligg Lindisfarne, og kva hende der på slutten av 700-talet?
- A-5) Kven har vorte kalla "Nordens apostel", og kva veit du om han?
- A-6) Om lag *når* og *på kva måte* gjorde kongane Håkon den gode, Olav Tryggvasson og Olav Haraldsson ein innsats for å kristne nordmennene?
- A-7) Kva fortel legenda om den heilage Sunniva?
- A-8) Kven var det som stod mot kvarandre i slaget på Stiklestad, og kva stod eigentleg striden om?
- A-9) Kva meinast med at vikingane var opptekne av "nytteverdien" i religionen?
- A-10) Kva har Gro Steinsland lagt vekt på når ho skal forklare den relativt raske overgangen til kristendommen etter slaget på Stiklestad?

B) Arbeidsoppgåver

- B-1) Dei siste åra har det vore fleire tusenårsmarkeringar for kyrkja og kristendommen i Noreg. Kjenner de til noko slik markering i nærleiken av heimstaden dykkar? Kvar ligg Moster, og kva viktige hendingar skal ha funne stad der i 995 og i 1024?
- B-2) Ta for dykk alle dagane i veka, og finn ut kva dei ulike dagnamna kjem av. Samanlikn gjerne med andre språk som de kjenner (t.d. engelsk og tysk). Kan de finne ut kva vekedagane heiter på Island? Finn ut kva som kan vere grunnane til likskapar og skilnader!
- B-3) Kjenner de forteljingar eller motiv frå den norrøne religionen som kan tyde på at han har vorte påverka av kristne førestillingar? Korleis vil de i så fall forklare ein slik påverknad?
- B-4) Finn ut mest mogleg om Sunniva-kulten og Selja som heilagstad. Gjenfortel legenda for kvarandre! Diskuter korleis de vil kunne bruke dette stoffet i ein undervisnings-situasjon.
- B-5) Samtal om kva bilete de har av Olav Haraldsson. Vel ut ei scene frå Snorre si søge om han, og dramatiser!

B-6) Fortel kvarandre om førenamna dykkar. Kor mange har namn som stammar frå helgenar? Finn ut kva nokre av namna tyder, og kva dei aktuelle helgenane er særleg kjende for.

B-7) Sjå nærare på dei tre krusifiksa i Bilete 1.5 (s. 32f). Kva særmerkjer kvart av dei? Studer eit eller fleire krusifiks frå eit par kyrkjer i nærområdet. Kva synest de om dei? Kva for eit av dei tre i boka liknar kvart av desse nye mest på?

Kapittel 2: DEN KATOLSKE TIDA

A) Repetisjonsspørsmål

A-1) Når var ”mellomalderen”, og kvifor har perioden fått det namnet?

A-2) Med kva rett kan mellomalderen i Noreg også kallast for ”den katolske tida”?

A-3) Kven vart Austlandet sin helgen, og kva veit du om han?

A-4) Kven var Snorre Sturluson?

A-5) Kva handlar skriftet *Kongespegele*n om?

A-6) Kvifor vart det i Noreg bygt mange fleire stavkyrkjer enn steinkyrkjer i mellomalderen?

A-7) Om lag når vart Nidarosdomen bygd?

A-8) Kvifor vart den sentrale altarutsmykkinga etter kvart flytta frå framsida av bordet og til ei tavle oppe på altaret eller på veggen over det?

A-9) Korleis vart som regel kyrkjene plasserte i forhold til himmelretningane, og kvifor?

A-10) Nemn nokre munke- og nonne-ordenar som hadde kloster i Noreg i mellomalderen.

A-11) Kvifor vart ein del kloster nedlagde i hundreåret før reformasjonen?

A-12) Kva meinast med ”kristenretten”?

A-13) Når og kvar fekk vi eit norsk erkebispesete, og kva område låg under det embetet?

A-14) Kva var bakgrunnen for at Magnus Erlingsson vart krona av erkebiskopen?

A-15) Kven var birkebeinane og kven var baglarane, og kva stridde dei om?

A-16) Kven skal ha halde ”*Ein tale mot biskopane*”, og kva handlar det skriftet om?

A-17) Gjev døme på tradisjonelle katolske tankar i norske folkeviser.

B) Arbeidsoppgåver

B-1) Les nokre av dei gamle tekstene om mirakla eller jartegna som tidleg vart knytte til Olav den heilage (t.d. avsnitta 236-245 i Snorre si soge om han, eller nokre utdrag frå Passio Olavi v/Skard). Korleis trur de at desse forteljingane fungerte i samtida? Kan de finne ut noko om lokale Olavs-tradisjonar i dykkar eigen landsdel?

B-2) I kva grad kan vi rekne dei gamle norske kongesogene som sanne? Kvifor kan det vere grunn til å tru at t.d. Sverre-soga gjev eit partisk bilete av stridane i den aktuelle perioden? Drøft samstundes i kva grad moderne historieskriving er objektiv og upartisk. Kva med dykkar eigne lærebøker: Opplever de dei som nøytrale, eller verkar det som forfattarane er opptekne av å formidle bestemte oppfatningar og tolkingar?

B-3) Ta for dykk mellomalderdiktet ”Lilja”. Eit par vers er siterte s. 43, men få tak i heile verket gjennom biblioteket (gjerne i Knut Ødegård si gjendikting frå 1980). Les gjennom tekstene, og studer samanhengen dei kom til i: Kva kan vi vite om tida, miljøet, forfattaren osv, og kva opplever de som bodskapen i kvadet? Førebu ei framføring om ”Lilja” - der de formidlar både historisk kunnskap og smakebitar frå sjølve diktet!

B-4) Få tak i *Lux illuxit laetabunda* – eller noko anna gregoriansk song – på plate, og lytt! Korleis opplever de å høyre på dette? Kva kan vere grunnane til at det har vore ein viss renessanse for gregoriansk song dei siste åra? Øv gjerne inn noko av det de har lytta på, og syng for kvarandre!

B-5) Finn fram stoff om ei mellomalderkyrkje i dykkar eige distrikt. De kan enten ta føre dykk den næraste som framleis står, eller de kan finne ut mest mogleg om gamlekyrkja på heimlassen som kanskje vart riven for over hundre år sidan. Lag eit undervisningsopplegg for grunnskulen om dette emnet!

B-6) ”... fra dets høye Sverre talet Roma midt imod”. Kvar er sitatet henta frå, og kva spelar det på? Drøft i kva grad Sverre verkeleg gjorde det som sitatet seier.

B-7) Finn fram og øv inn folkevisa om *Olav og Kari*. Medan nokre syng og leikar, kan andre kanskje dramatisere innhaldet. Kva finn de at visa fortel om trua i det miljøet ho vart til i?

Kapittel 3: REFORMASJONEN

A) Repetisjonsspørsmål

A-1) Når levde Martin Luther, og kva var det særleg han ønskte å endre på i kyrkja?

A-2) Korleis stod det til med dei norske klostra i åra før reformasjonen?

A-3) Kvar i Noreg verkar det som reformasjonstankane først slo rot?

- A-4) Kvifor fekk reformasjonen i Danmark så mykje å seie også for forholda i Noreg?
- A-5) Kva var ”Kyrkjeordinansen”?
- A-6) Med kva rett kan vi seie at reformasjonen i Noreg vart innført ”med lempe”?
- A-7) Kva ligg i tittelen ”superintendent”, og kven var den første slike i Bergen, Oslo, Stavanger og Trondheim?
- A-8) På kva måte kan vi seie at den kyrkjelege karrieren åt både Geble Pederssøn og Hans Rev understrekar kontinuiteten i den norske reformasjonshistoria?
- A-9) Kven var Absalon Pederssøn Beyer, og kva er han særleg kjend for?
- A-10) Kva handla den bergenske ”bilet-striden” i 1571 om?
- A-11) Kva er ein ”visitas”?
- A-12) Nemn eit par forhold som Oslo-bispen var lite nøgd med under visitasane mot slutten av 1500-talet.
- A-13) Kva var ”Den Trondhjemske Reformats”?
- A-14) Kva endringar vart gjorde i gudstenestene som følgje av reformasjonen?

B) Arbeidsoppgåver

- B-1) Ta for dykk historia til eit av dei gamle norske klostra. Prøv og finn ut mest mogleg om kva endringar som fann stad i dette klosteret frå ca 1350 til ca 1550.
- B-2) Kva rolle spela Inger til Austråt og familien hennar i den norske reformasjonshistoria? Les Ibsens skodespel om fru Inger, og drøft kor nært dramaet held seg til dei historiske forholda. Kunne det vere aktuelt å bruke (noko av) dette stoffet som utgangspunkt for eit tverrfagleg prosjekt i grunnskulen?
- B-3) Studer den danske kyrkjeordinansen av 1537/39 (norsk utgåve v/Ellingsen 1990). Leit særleg etter dei avsnitta som handlar om gudstenesteordning og/eller om kristen opplæring av born og unge. Noter nokre hovudpunkt – som kan vere utgangspunkt for eit lite essay eller ei kort forelesing for medstudentane!
- B-4) Skaff fram informasjon om høvedsmannsrolla og om forholda i Bergen i 1537. Prøv og lev dykk inn i situasjonen for Eske Bille når han får brev frå kongen den sommaren (s. 76). Kva trur de han tenkte?
- B-5) Absalon Pederssøn Beyer er nemnd fleire gonger i kapitlet. Gjennom biblioteket kan de få tak i meir stoff både om og av han. Kombiner kjeldene med fantasien, og lag eit ”intervju” med Absalon. Legg særleg vekt på å få fram korleis reformasjonen vart opplevd i samtida.

B-6) Kva slags møte var ”Stavanger-synoden” i 1573? Nemn nokre viktige vedtak frå denne samlinga, og forklar innhaldet i dei. Korleis stiller kristne kyrkjer seg til dei same sakene i vår eiga tid?

B-7) Kva synest de at Vigeland si statue av Peder Claussøn Friis formidlar (jf. s. 82)? Kva slags prestetype er det rimeleg å rekne med at Friis var, og med kva rett har Vigeland modellert han slik han har gjort?

B-8) Tenk at de er ei lita gruppe med norske utvekslingsstudentar i t.d. England eller Tyskland. Ved universitetet der de held til har de fått i oppdrag å gje ein knapp halvtimes innføring om reformasjonen i Noreg for eit kull som studerer europeisk historie. Diskuter kva de vil legge vekt på, og førebu innlegget. Det kan vere grunn til å fokusere særleg på det som særpregar den norske reformasjonshistoria i forhold til mange andre land i Europa.

Kapittel 4: ORTODOKSIEN (1600-TALET)

A) Repetisjonsspørsmål

A-1) Nemn karakteristiske drag ved ortodoksien.

A-2) Kva gjekk læra om verbalinspirasjonen ut på?

A-3) Kven var Laurits Nilssøn eller Klosterlasse, og kva er han kjend for?

A-4) Kva meiner vi med kyrkjeleg disiplin, og kvifor vart det så viktig på 1600-talet?

A-5) Kva gjekk trolldomsprosessane ut på?

A-6) Gjer greie for hovuddrag ved den dansk-norske religionspolitikken på 1600-talet.

A-7) Nemn karakteristiske drag ved salmediktinga under ortodoksien.

A-8) Kven var Petter Dass?

B) Arbeidsoppgåver

B-1) Sjå nærare på bilete 4. 3 ”Klokkaren”. Kva synest de at dette biletet fortel om den kyrkjelege undervisninga?

B-2) Kong Kristian 4. hadde ”Fromleiken styrkjer rika” som valspråk. Drøft kva dette valspråket uttrykkjer.

B-3) Sjå nærare på salmen *Herre Gud ditt dyre navn og ære* (Salmer 1997, nr. 40). Kva er det salmen handlar om? Kva for litterære verkemiddel nyttar forfattaren?

B-4) Finn ut meir om Dorothe Engelbretsdatter. Diskuter korleis stoffet om henne og salmane hennar kan nyttast i undervisninga.

Kapittel 5: PIETISME OG OPPLYSNINGSTID (1700-TALET)

A) Repetisjonsspørsmål

A-1) Gjer greie for pietismen som kyrkjeleg retning.

A-2) Kven har vorte kalla "Samenes apostel", og kva veit du om han?

A-3) Gjer greie for Grønlandsmisjonen under Hans Egede.

A-4) Kva var statspietismen?

A-5) Kva fekk pietismen å seie for undervisninga av allmugen?

A-6) Kvifor vart Konventikkelplakaten innført i 1741, og kva gjekk han ut på?

A-7) Kven var Hans Adolf Brorson, og kva veit du om han?

A-8) Samanlikn pietismen og opplysninga, og peik på likskap og ulikskap mellom dei to rørslene.

A-9) Nemn viktige kyrkjelege endringar som var gjennomførde under opplysningstida i Danmark-Noreg.

A-10) Kva stod opplysningsprestane for?

A-11) Kven var Johan Nordal Brun?

B) Arbeidsoppgåver

B-1) Finn fram stoff om ei kyrkje frå 1600-eller 1700-talet i dykkar eige distrikt. Lag eit undervisningsopplegg for grunnskulen om dette emnet.

B-2) Skaff dykk Pontoppidans katekismeforklaring. Lag ein presentasjon av innhaldet i denne boka. Kvifor trur de at forklaringa vart ei så viktig bok i Noreg?

B-3) Finn fram til pietistiske salmar i salmeboka (t. d. av Brorson). Drøft kva som kjenneteikner desse salmane.

B-4) Finn fram stoff om den førkristne samiske religionen. Lag eit undervisningsopplegg om emnet.

B-5) Sjå nærare på bilete 5.5 ”Anmeldelse til konfirmasjon” av Adolph Tidemand (s. 124f). Kva formidlar måleriet?

Kapittel 6: VEKKINGAR OG KYRKJELEG FORNYING (1800-TALET)

A) Repetisjonsspørsmål

A-1) Kvifor vart Hans Nielsen Hauge arrestert og stilt for retten?

A-2) Kvifor arbeidde haugianarane på Stortinget med å få oppheva konventikkelplakaten, og når skjedde det?

A-3) Når og kvar vart den første misjonsforeininga skipa i Noreg?

A-4) Kven var Gustava Kielland, og kva veit du om ho?

A-5) Kven var N.F.S.Grundtvig, og kva er han kjend for?

A-6) Kva var bakgrunnen for at det kom til kamp mot grundtvigianismen i norsk kyrkjeliv?

A-7) Kven var Gisle Johnson?

A-8) Kva er indremisjon?

A-9) Kven var Lars Levi Læstadius, og kva veit du om den religiøse rørsla som han skapte?

A-10) Gjer greie for bakgrunnen for, og konsekvensar av, dissentarlova av 1845.

A-11) Nemn dei viktigaste frikyrkjesamfunna som etablerte seg i Noreg i siste halvdel av 1800-talet.

A-12) Kva var det moderne gjennombrøtet?

B) Arbeidsoppgåver

B-1) Drøft i kva grad de meiner at overskrifta på kapittel 5, ”Vekkingar og kyrkjeleg fornying”, er dekkjande for den religiøse utviklinga på 1800-talet.

B-2) Gjennom 1800-talet fann det stad grunnleggjande endringar i det norske samfunns-og kyrkjelivet. Gjer greie for nokre av dei viktigaste endringane i kyrkjelivet. Skriv eit essay, eller lag ei prosjektoppgåve om dette.

B-3) Finn fram stoff om eit av dei frikyrkjesamfunna som etablerte seg i Noreg i siste halvdel av 1800-talet. Lag eit undervisningsopplegg om dette for grunnskulen.

B-4) Finn fram meir stoff om Lars Skrefsrud. Lag eit ”intervju” med han om det dramatiske livet hans.

Kapittel 7: FRÅ KYRKJESTRID TIL KYRKJEFRED UNDER OKKUPASJONEN (1900-1945)

A) Repetisjonsspørsmål

A-1) Kvifor vart Menighetsfakultetet skipa?

A-2) Når og kvifor vart Calmeyergatemøtet halde?

A-3) Korleis var forholdet mellom kyrkja og arbeidarrørsla i den første halvdel av 1800-talet?

A-4) Kvifor gjekk kulturradikale forfattarar til åtak på den kristne moraloppfatninga?

A-5) Korleis vart Den norske kyrkja ein viktig nasjonal samlingsfaktor i motstanden mot nazismen?

A-6) Kven var Eivind Berggrav?

B) Arbeidsoppgåver

B-1) Drøft korleis den moderne kulturen kom til å utfordre kyrkja og kristendommen.

B-2) Gå fleire saman og skreiv eit essay eller ei prosjektoppgåve med følgjande emne: Den kristne lekmannsrørsla i Den norske kyrkja frå Hans Nielsen Hauge til Ole Hallesby.

B-3) Drøft i kva grad det er rett å seie at Noreg vart sekularisert gjennom første delen av 1900-talet.

B-4) Lag eit undervisningsopplegg for grunnskulen om kyrkja under okkupasjonen. Finn meir stoff i biblioteket.

Kapittel 8: NORSK KRISTENDOM I ETTERKRIGSTIDA

A) Repetisjonsspørsmål

- A-1) Gjer greie for viktige kyrkjelege reformer etter 1945.
- A-2) Kva var helvetesdebatten i 1953?
- A-3) På kva måte har kyrkjelege stridsspørsmål prega den norske kristendomshistoria i etterkrigstida?
- A-4) Kva ligg i omgrepet privatreligiøsitet? Korleis pregar privatreligiøsiteten det religiøse livet i dag?
- A-5) På kva måte er det fleirkulturelle samfunnet ei utfordring for kyrkje og kristendom?

B) Arbeidsoppgåver

- B-1) Drøft i kva grad og evt på kva måte Den norske kyrkja har vorte berar av kollektive tradisjonar i samfunnet vårt.
- B-2) Sjå nærare på bilete 8.5, ”Teologisk konflikt” av Oddvar Torsheim (s. 213). Samtal om kva biletet uttrykkjer.
- B-3) Samtal i grupper om i kva grad det norske folket har vorte mindre religiøst i etterkrigstida.
- B-4) Finn argument for og i mot at Den norske kyrkja framleis skal vere ei statskyrkje.
- B-5) Finst det ei moderne arbeidskyrkje i distriktet dykkar? Gjest kyrkja, og lag eit undervisningsopplegg med utgangspunkt i kyrkjebygget og kunsten der.

Kapittel 9: RELIGIONSUNDERVISNINGA

A) Repetisjonsspørsmål

- A-1) Når og kvar fekk vi dei første katedralskulane i landet, og kva var hovudoppgåva deira?
- A-2) Kva stammar uttrykket ”hokkus pokkus filiokkus” frå?
- A-3) Kva er ei katekisme? Kva inneheld Luthers Store og hans Vesle katekisme?
- A-4) Kva slags opplæring kan vi rekne med at nordmenn flest fekk på 1500- og 1600-talet?
- A-5) Når vart teologisk embetseksamen eit krav for norske prestar, og kvar kunne dei få ein slik eksamen?
- A-6) Når vart allmugeskulen innført her i landet, og kva fag var dei viktigaste frå starten?
- A-7) Kven var Erik Pontoppidan, og kva vert han særleg hugsa for?
- A-8) Kva var det som for over hundre år sidan byrja å ta over for katekismeforklaringa som det sentrale i skulen sitt kristendomsfag?
- A-9) Kven kan kallast ”far” for folkehøgskulen? Kva veit du om kristendomsforma og skulesynet hans?
- A-10) Kva plass hadde religion eller kristendomskunnskap i dei første folkehøgskulane?
- A-11) Når kom P.A. Jensens lesebok, og kvifor møtte ho motstand mange stadar?
- A-12) Kva sa Normalplanen av 1939 om kristendomsfaget?
- A-13) I kva periode (frå – til) hadde den norske grunnskulen eit eige livssynsfag som alternativ for elevar som var fritekne frå kristendomskunnskap?
- A-14) Når kom den offentlege utgreiinga med tittelen ”Identitet og dialog”, og kva var hovudtankane i denne?
- A-15) I kva grad og på kva grunnlag kan elevar få fritak frå KRL-faget etter L-97?
- A-16) Kva heiter religionsfaget i vidaregåande skule, og kva tre hovudemne er det sett saman av?
- A-17) Kva var eit ”friseminar”?
- A-18) Kva ligg i uttrykket ”dåpsopplæring”?
- A-19) Kva er ein koranskule, og kva går føre seg der?
- A-20) Private grunnskular i Noreg baserer seg enten på ein særeigen pedagogikk eller på eit visst livssyn. Nemn nokre døme på begge typane av slike skular.
- A-21) Kor stor del av norske grunnskuleelevar gjekk i privatskular ved tusenårsskiftet?

B) Arbeidsoppgåver

- B-1) Med kva rett kan vi hevde at det var kristendommen som førte skriftkulturen til Noreg?

B-2) Kva var i utgangspunktet skilnaden mellom ein katedralskule og ein latinskule? Kanskje har de framleis ein skule med eit slikt namn i (næraste) byen? Finn ut mest mogleg om historia til den latin- eller katedralskulen!

B-3) Kva meinast med at Pontoppidans forklaring ikkje berre var lærebok, men i stor grad også ”læreplan” for allmugeskulen? Få tak i ei utgåve av denne katekismeforklaringa, og les nokre av spørsmåla og svara. Kva inntrykk får de av innhaldet? Diskuter i kva grad tekstene hjå Pontoppidan stemmer med dykkar eigne oppfatningar av kristendommen.

B-4) Kva ligg i omgrepet ”potetprest”? Kva endringar gjekk desse inn for i skulen?

B-5) Kva skilde grundtvigianarane frå tradisjonelle pietistar i synet på skulen? På kva måtar fekk grundtvigske idear innverknad på pedagogikken i folkeskulen og på kristendomsopplæringa der? Dersom de har ein folkehøgskule i nærområdet; finn ut korleis forholdet har vore mellom den skulen og det lokale kyrkjelivet gjennom åra.

B-6) Kapitlet inneheld eit utdrag frå Kiellands ”Gift” som gjev inntrykk av korleis konfirmasjonsundervisninga kunne gå føre seg på 1800-talet (s.238). Samanlikn dette med korleis konfirmasjonsopplegga er i dag, og samtal om dykkar eigne erfaringar. Deretter kan de evt intervju nokre (beste-)foreldre eller andre eldre om korleis dei hugsar konfirmasjonstida si. Dei innhenta opplysningane kan de i neste omgang jamføre med formelle endringar som har funne stad gjennom tidene, og dermed skulle de ha stoff til ei spennande framstilling av konfirmasjonen si historie i landet vårt!

B-7) Kva viktige endringar vart innførte med Grunnskulelova av 1969 – for grunnskulen generelt og for kristendomsfaget spesielt?

B-8) Gjer greie for likskapar og skilnader mellom universitetsfaga religionshistorie/religionsvitskap og teologi. Korleis oppfattar de KRL-faget (i grunnskule og lærarutdanning) i forhold til dei tradisjonelle vitskapsfaga?

B-9) Eit avsnitt i kapitlet tek føre seg den opplæring og oppseding som skjer i heimane, og der heiter det m.a.: ”Familiene er framleis heilt sentrale i den primære sosialiseringa, og dermed også viktige for kva impulsar og inntrykk barn og unge får på det religiøse området. Di mindre medvitne foreldra er om kva verdiar og haldningar dei vil gje vidare, di meir vilkårleg vert truleg tradisjonsformidlinga” (s. 251). Diskuter først innhaldet i sitatet. Tenk så over kva slags religiøs eller livssynsmessig oppseding de sjølve har fått, og kva grunnleggande verdiar de evt ønskjer å formidle vidare til eigne born – eller elevar. Samtal om dette!

B-10) Repeter avsnittet som omtalar nysatsinga på dåpsopplæring i Den norske kyrkja (s. 252). Er de samde i at dåpsopplæring bør bli ein lovfesta rett for alle døypte? Drøft innhaldet i Kyrkjemøtet sitt vedtak i sak 12/01 (i første omgang utdraget som er sitert i ramma s. 252,

men i neste omgang kan de evt finne heile saka på Internett under www.kirken.no). Saka skal vidare frå departementet til Stortinget; kan de finne ut kor langt ho er komen no?

B-11) Kapitlet fortel om ein reduksjon i oppslutnaden om kristent barne- og ungdomsarbeid, og peikar m.a. på at medlemstalet i Norsk Søndagsskoleforbund gjekk ned frå over 150.000 i 1980 til ca. 30.000 i år 2000. Kva trur de er årsakene til denne utviklinga?

B-12) Siste delen av kapitlet handlar om ulike former for private grunnskular i Noreg. Kvifor har talet på slike skular auka dei siste åra? Diskuter fordelar og ulemper ved å ha slike alternative skuletilbod.

Kapittel 10: KYRKJA OG ORGANISASJONANE

A) Repetisjonsspørsmål

A-1) Kva vil det seie at Den norske kyrkja er ei statskyrkje?

A-2) Korleis blir Den norske kyrkja finansiert?

A-3) Kva meiner vi med rådsstrukturen og embetsstrukturen i kyrkja?

A-4) Når vart sokneråda oppretta, og kva er dei viktigaste oppgåvene deira i dag?

A-5) Når vart kyrkjemøtet skipa, og kva er dei viktigaste oppgåvene til kyrkjemøtet?

A-6) Korleis blir biskopane utnemnde?

A-7) Kva er sokn, prestegjeld, prosti og bispedømme?

A-8) Nemn nokre kristne organisasjonar.

B) Arbeidsoppgåver

B-1) Ta kontakt med den lokale kyrkjelyden der de bur, og finn ut korleis oppslutnaden om dei kyrkjelege handlingane er der. Korleis er oppslutnaden i forhold til landsgjennomsnittet? Kan de tenkje dykk årsaker til eventuelle skilnader?

B-2) Ta for dykk utviklinga av oppslutnaden om dei kyrkjelege handlingane i etterkrigstida. Drøft om det ut frå dette er mogleg å seie at det har skjedd ei sekularisering av det norske samfunnet.

B-3) Finn ut meir om ulike stillingskategoriar i lokalkyrkjelyden. Lag intervju med nokre av dei som arbeider i kyrkjelyden. Kva er dei viktigaste gjeremåla deira?

B-4) Finn stoff om ein av dei kristne organisasjonane som finst i dykkar eige distrikt. Lag ein presentasjon for medstudentane.

Kapittel 11: RELIGIONSFRIDOM

A) Repetisjonsspørsmål

- A-1) Kva sa Grunnlova av 1814 om religionen?
- A-2) Kva var bakgrunnen for at jødar, jesuittar og munkeordenar var utestengde frå riket?
- A-3) På kva måte kom kvekarane til å utfordre den religiøse monopolsituasjonen?
- A-4) Kva var dissentarlova, og kva gjekk ho ut på?
- A-5) Korleis kom dissentarlova til å markere eit viktig vendepunkt i den religiøse historia i Noreg?
- A-6) Når fekk jødar tilgjenge til landet?
- A-7) Nemn dei viktigaste kristne trussamfunna utanfor Den norske kyrkja.

B) Arbeidsoppgåver

- B-1) Finn ut meir om kvifor religionsfridomen ikkje kom med i Grunnlova av 1814. Drøft ulike forklaringar. Tenk dykk korleis det har vore då religionsspørsmålet vart drøfta på Eidsvoll. Lag ei dramatisering.
- B-2) Finn meir stoff om jødane si historie i Noreg. Lag eit undervisningsopplegg for grunnskulen.
- B-3) Kva for frikyrkjer finst i distriktet der de bur? Gjest ei av frikyrkjene, og lag eit undervisningsopplegg om dette kyrkjesamfunnet.
- B-4) Drøft forholdet mellom religionsfridom og statskyrkjeordning.

Kapittel 12: TRUA PÅ VANDRING

A) Repetisjonsspørsmål

- A-1) Kva meiner vi med at noko er heilag?
- A-2) Nemn nokre tradisjonelt viktige pilegrimsmål – ute i Europa og her i Noreg.
- A-3) Kva var dei vanlegaste årsakene til at folk la ut på pilegrimsferder i mellomalderen?
- A-4) Når på året er seljumannamessa og olsokfesten?
- A-5) Kva var ei ”lovekyrkje”? Nemn døme på eit par slike.
- A-6) Korleis gjekk det med pilegrimstrafikken etter at reformasjonen vart innført i landet?
- A-7) Nemn nokre salmetekster som har pilegrimsmotiv.
- A-8) Når vart olsok for første gong etter reformasjonen feira som offisiell festdag i Den norske kyrkja?
- A-9) Forklar korleis det ser ut når eit kyrkjebygg har ”romansk grunnform”.
- A-10) Kva er ein apsis?
- A-11) Gjer greie for hovudskilja mellom romanske og gotiske former i kyrkjearkitekturen.
- A-12) Kvar var døypefonten tradisjonelt plassert i kyrkjeromet, og kvifor?
- A-13) Kva var det teologiske grunnlaget for at messefeiringa etter kvart fekk verdi også om ingen gjekk til nattverd?
- A-14) Kva er eit sidealtar? Korleis var det utforma, og korleis vart det brukt?
- A-15) I kva periode vart det vanleg med altartavler, og kvifor?
- A-16) Når vart det vanleg med preikestolar i dei norske kyrkjene, og kvifor?
- A-17) Kva er ein ”pulpitur”?
- A-18) Kor lenge har dei fleste norske kyrkjene hatt orgelmusikk til salmesongen?
- A-19) Kva kan vere grunnen til at så mange nordmenn har temmeleg like oppfatningar av korleis ei ”vanleg kyrkje” ser ut?
- A-20) Nemn nokre helgedagar som vart avskaffa i opplysningstida.
- A-21) Kva kjem ordet ”advent” av, og når er adventstida?
- A-22) Kva er dei liturgiske fargane, og kva periodar eller situasjonar høyrer kvar av dei til?
- A-23) Når er Maria bodskapsdag, og kva vert dagen feira til minne om?
- A-24) Kor gammal er den noverande høgmesseordninga i Den norske kyrkja?
- A-25) Kva tyder ”Kyrie eleison”, og når i gudstenesta syng ein vanlegvis det?

B) Arbeidsoppgåver

- B-1) Tolk diktet ”Romanska bågar” av Tomas Tranströmer (s. 289). Samtal om korleis de forstår innhaldet; er det ein bestemt bodskap forfattaren vil ha fram?

B-2) I ei av bøkene om Kristin Lavransdatter skildrar Sigrud Undset den unge kona på pilegrimsferd til Nidaros (jf. utdraget i ramma s. 292). Dei siste åra har vi fått ei ny oppblomstring av pilegrimsturane til Olavs-byen (jf. avisutdraget i ramma s. 299), og i samband med prinsessebrudlaupet i mai 2002 har Märtha og Ari si vandring fått stor merksemd (dei vil gje ut ei bok om pilegrimsferda hausten 2002). Snakk saman om likskapar og skilnader mellom desse tre turane (Kristin i mellomalderen, dei unge jentene sommaren 2001 og brudeparet våren 2002). Kva oppleving trur de dei ulike personane har hatt av ferda? Kunne de sjølv tenkje dykk og gjere noko liknande?

B-3) Samanlikn dei to siterte skildringane av midnattsmessa i Røldal (frå Alfred Hauge sin roman i ramma s. 294, og frå prost Løberg sin rapport i ramma s. 296). Finn gjerne sjølv kjeldene, og les meir i samanheng (I tillegg til desse to kan de finne stoff om same saka t.d. i Storegut av Aa. O. Vinje og i Norske Bygesagn v/Ludvig Daae). Kva inntrykk får de av stemninga i kyrkja? Formidlar tekstene noko om korleis dei ulike forfattarane vurderer det dei skriv om?

B-4) I samband med olsokfeiringa i Trondheim i 1897 vart det ikkje gjeve løyve til å halde olsokmesse i Nidarosdomen. Kva trur de var grunnen til avslaget?

B-5) Av kven og i kva samanheng vart salmen ”Da Olav konge bøide hodet” skriven? Finn fram heile teksta, og gå gjennom innhaldet i dei fire versa. Skaff dykk gjerne også den tilhøyrande melodien av Edvard Grieg, og øv inn songen! Kva kan vere grunnen til at denne salmen ikkje har fått plass i Norsk Salmebok?

B-6) Finn ei kyrkje i nærområdet som vart bygd i den siste halvdel av 1800-talet, og lag eit prosjekt, ei semesteroppgåve eller ein artikkel om denne: Når, kvifor og av kven vart kyrkja planlagd, teikna og bygd; fanst der ei frå før på same staden; kva slags former, fargar, inventar og utsmykking fekk bygget; kva endringar har evt vorte gjorde seinare; korleis vart huset brukt t.d. rundt 1900, 1950 og 2000?

B-7) I vår eiga tid har det utvikla seg eit større mangfald i kyrkjearkitekturen (jf. s. 310 og biletet frå Ellingsøy kyrkje s. 321). Fortel kvarandre om ulike kyrkjerom de har vore i, og drøft kva for arkitektoniske løysingar de likar best.

B-8) Boka hevdar at ”Den faste vekslinga mellom helg og yrke var kanskje den mest konkrete endringa i dagleglivet som kristendommen førte med seg til Noreg i mellomalderen” (s. 311). Korleis opplever de sjølv forholdet mellom søndag og kvardag no? Finn gjerne litteratur eller snakk med eldre folk om korleis dette endra seg gjennom 1900-talet.

B-9) Det første avsnittet som er sitert frå Gulatingslova i ramma s. 312, listar opp mange dagar som ”skal haldast heilage sameleis som sundagane”. Finn ut kva som var bakgrunnen

for desse dagane, og når på året dei var. Kva for nokre av dei kjenner de som sjølv sagde feiringar den dag i dag? Kanskje nokre eldre i slekta var vane med å markere fleire av desse dagane i sin ungdom?

B-10) Mange skikkar i og omkring gudstenesta har vorte endra gjennom åra. Les avis-utdraget om ”Ein altardag” frå 1888 (s. 315). Snakk saman om innhaldet i saka, og om korleis innsendaren får fram sitt eige syn. Kan det finnast parallellar til denne konflikten (t.d. mellom yngre og eldre kyrkjegjengarar) i vår eiga tid?

B-11) I gjennomgangen av gudstenesteliturgien til slutt i kapitlet er det nemnt to ulike alternativ for mottaking av nattverden (knelande på altarringen eller ståande i skipet; jf. s. 323). Kva kan de tenkje dykk som fordelar og ulemper ved desse to måtane å halde det heilage måltidet på?

B-12) Diskuter innhaldet i dette sitatet frå den generelle delen av gjeldande læreplanverk: ”Den kristne tro og tradisjon utgjør en dyp strøm i vår historie – en arv som forener oss som folk på tvers av trosretninger. Den preger folkets livsnormer, forestillingsverden, språk og kunst. Den binder oss sammen med andre folkeslag i ukens rytme og årets høytider, men lever også i våre nasjonale særdrag: i begreper og bekjennelser, i byggeskikk og musikk, i omgangsformer og identitet” (L-97, s.17).

(25.06.02.PH)